

Ontwerp startbeslissing signaalgebied

NACHTEGAALSTRAAT KONINGSHOOIKT (SG_R3_NET_46)

LIER

STATUS/VERSIE: goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 31/03/2017

LEESWIJZER

Op 31/03/2017 nam de Vlaamse Regering een beslissing over de vervolgstappen (vervolgtraject en beleidsopties) voor dit signaalgebied. Deze beslissing kadert in de uitvoering van de conceptnota (VR 29 maart 2013) met de aanpak voor het vrijwaren van het waterbergend vermogen in kader van de korte termijnactie van het groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Deze fiche beschrijft voor het signaalgebied in kwestie de gekozen beleidsopties (ontwikkelingsperspectief) en het vervolgtraject op basis van een ontwerp-startbeslissing, zoals voorbereid door de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid.

Hoofdstuk 1 geeft een algemene situering van het signaalgebied.

Hoofdstuk 2 omvat een korte weergave van de selectie en afbakening van het signaalgebied. In hoofdstuk 3 wordt ingezoomd op het watersysteem en wordt de overstromingsgevoeligheid van het signaalgebied beschreven.

In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de beleidsvisie, zowel vanuit het integraal waterbeleid als vanuit ruimtelijke ordening.

Hoofdstuk 5 geeft een overzicht van het gevoerde overleg met de betrokken lokale besturen.

In hoofdstuk 6 wordt aangegeven voor welke beleidsoptie(s) gekozen is/zijn en welk instrument en/of initiatiefnemer hieraan gekoppeld zijn. Naargelang de rol van het signaalgebied voor het behoud van waterbergend vermogen en het algemeen beoordelingskader, zoals opgenomen in de omzendbrief LNE/2015/2, om nieuwe ontwikkelingen in overstromingsgevoelig signaalgebied te beoordelen, werd een keuze gemaakt tussen de volgende 3 opties:

1. Optie A - beperkte randvoorwaarden (type infiltratie, waterconservering,...)
indien de bestemming compatibel blijkt met het waterbergend vermogen, eventueel mits beperkte randvoorwaarden (bv voor infiltratie of waterconservering);
2. Optie B - maatregelen met behoud van bestemming (type overstromingsvrij bouwen)
indien er een overstromingskans bestaat maar de bestemming compatibel kan zijn met het waterbergend vermogen mits overstromingsvrij bouwen;
3. Optie C - vrijwaren van bebouwing
indien de bestemming niet compatibel is met het waterbergend vermogen en vrijwaren van bebouwing op basis van de overstromingskans aangewezen is.

Hoofdstuk 7 omvat de conclusies voor het signaalgebied en geeft de richting weer op basis waarvan de omzendbrief “Richtlijnen voor de toepassing van de watertoets bij het vrijwaren van het waterbergend vermogen in signaalgebieden” in dit gebied toegepast moet worden. In dit hoofdstuk is ook de beslissing van de Vlaamse Regering van 31/03/2017 opgenomen.

De conceptnota, de omzendbrief en de beslissing van de Vlaamse Regering van 31/03/2017 zijn terug te vinden op www.signaalgebieden.be.

1 Situering

1.1 Algemeen

Gemeente(n): Lier

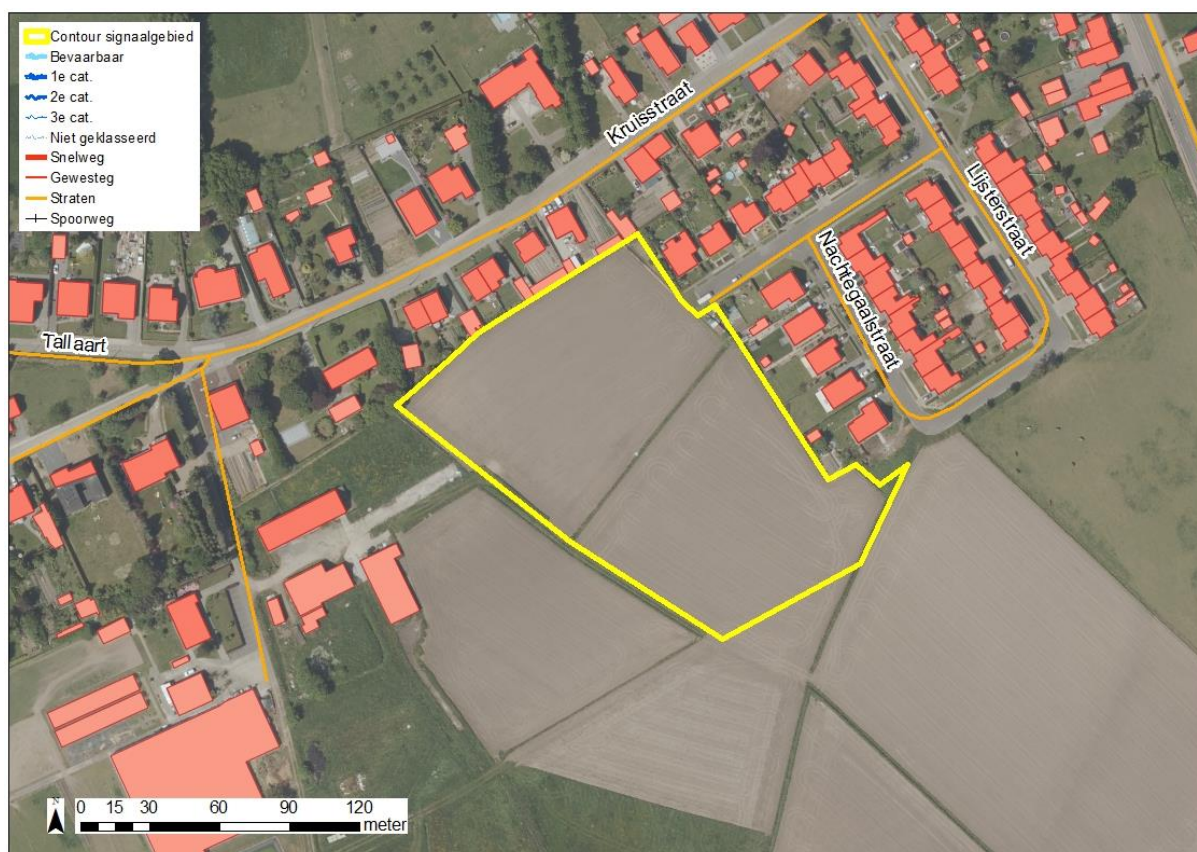
Provincie(s): Antwerpen

Ligging: Het signaalgebied wordt begrensd door de tuinen gelegen aan de Kruisstraat en aan de Nachtegaalstraat te Koningshooikt.

Bekken: NETEBEKKEN

Betrokken waterlopen: Het gebied ligt niet langs of in de vallei van een waterloop. Nabij gelegen waterlopen zijn de Schollebeek (3de en 2de categorie) en de Itterbeek (2de categorie)

Oppervlakte: 1,85 ha

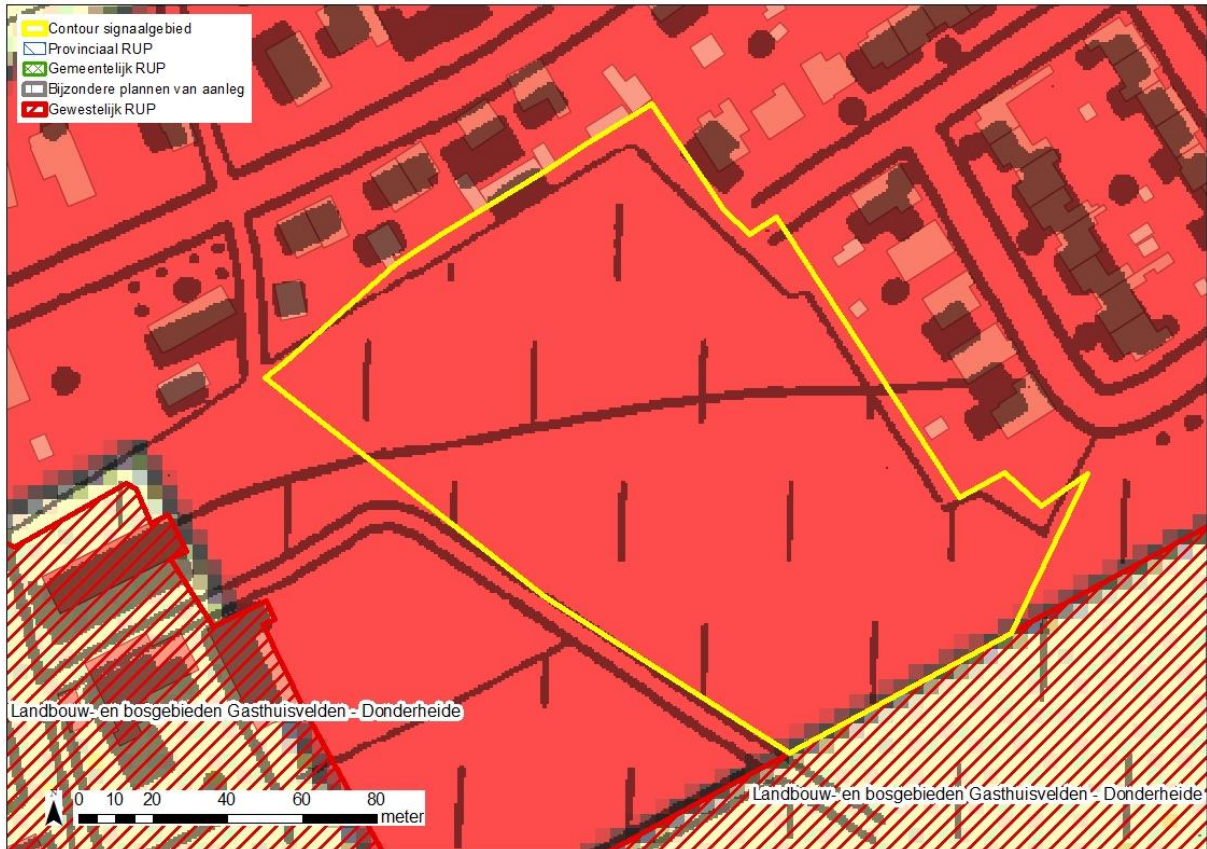
Figuur: situering signaalgebied op orthofoto (medio 2015) met aanduiding van gewestwegen, straten, waterlopen en de bebouwingstoestand volgens het Grootchalig Referentiebestand GRB. Bronnen: AGIV, GRB Raadpleegdienst via wms (toestand 2015-04-20).

Huidige planologische bestemming:

Het gebied heeft gewestplanbestemming woongebied.

Globale beschrijving:

Het gebied was volledig in gebruik als weiland. Volgens de landbouwimpactstudie, opgemaakt door ADLO (05/2015) betrof het landbouwgebruik met een hoge impact. Dit betekent dat de gronden belangrijk waren voor de landbouwbedrijfsvoering. Ondertussen worden de gronden niet meer aangewend voor de daar gevestigde landbouwer aangezien deze zijn bedrijfsvoering heeft stopgezet.

Figuur: situering signaalgebied op gewestplan met aanduiding van goedgekeurde BPA's en RUP's en weergave van de bebouwingstoestand volgens het Grootschalig Referentiebestand GRB. Bronnen: Ruimte Vlaanderen en AGIV, GRB Raadpleegdienst via wms (toestand 2015-04-20).

2 Selectie en afbakening signaalgebied

Op 12/11/2014 werd voorliggend signaalgebied door de Algemene Bekkenvergadering Netebekken geselecteerd voor opname in de prioritair te onderzoeken signaalgebieden. De motivatie voor opname is als volgt:

Het betreft een aaneengesloten blok woongebied van bijna 2 ha dat minstens in 1998 en 2014 overstroomde na hevige regenval.

De afbakening van het signaalgebied werd tijdens het gevoerde overleg besproken. Het signaalgebied werd toegevoegd aan de prioritaire lijst op vraag van de stad Lier. Hoewel niet afgebakend op de watertoetskaart als zijnde overstromingsgevoelig, kende het gebied de afgelopen jaren veel wateroverlast.

3 Watersysteem

3.1 Overstromingsrichtlijn¹

3.1.1 OVERSTROMINGSGEVAARKAART

In het kader van de Europese Overstromingsrichtlijn (ORL) werden overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten opgesteld aan de hand van hydraulische modellen. De overstromingsgevaarkarten zijn de kaarten die de 'fysische eigenschappen' van de overstromingen beschrijven zoals de overstromingscontouren, waterdieptes en stroomsnelheden. De overstromingsgevaarkarten geven geen informatie wat betreft de gevolgen, de kwetsbaarheid voor of het risico van de overstromingen.

De ORL stelt dat 3 scenario's in beschouwing dienen te worden genomen voor de overstromingskaarten: kleine kans op overstromingen (terugkeerperiode van grootteorde 1000 jaar of een uitzonderlijke gebeurtenis), middelgrote kans op overstromingen (terugkeerperiode van grootteorde 100 jaar) en grote kans op overstromingen(terugkeerperiode van grootteorde 10 jaar).

Vermits het niet zinvol is om voor elke waterloop hydraulische modellen op te stellen, werd in Vlaanderen de basiskaart hydrografisch netwerk opgesteld die alle waterlopen omvat waarvoor de overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten werden opgesteld. De basiskaart hydrografisch netwerk werd opgesteld volgens het principe dat alle waterlopen met een potentieel significant overstromingsrisico en waterlopen die water afvoeren van waterlopen met een overstromingsrisico meegenomen worden. Daarnaast werd ook de volledige kustlijn beschouwd.

Wanneer er geen gemodelleerde overstromingsgevaarkarten beschikbaar zijn wordt enkel de kaart van de Recent Overstroomde Gebieden (ROG) weergegeven². De kaarten geven steeds de huidige situatie weer en houden geen rekening met mogelijke of geplande ingrepen.

Vermits het signaalgebied niet gelegen is langs een waterloop, zijn er geen overstromingsgevaarkarten beschikbaar.

Momenteel zijn de percelen ook niet opgenomen in de watertoetskaarten en de ROG-kaart. Naar aanleiding van de overstromingen in 1998 en 2014 werd evenwel besloten het gebied, zoals weergegeven op onderstaande figuur, in de toekomstige ROG-versie op te nemen.

¹ Richtlijn 2007/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2007 over beoordeling en beheer van overstromingsrisico's. Deze richtlijn werd omgezet in het decreet Integraal Waterbeleid op 16 juli 2010.

² gebiedsdekkende afbakening van alle effectief overstroomde gebieden in Vlaanderen in de periode 1988 tot heden

Figuur: De rode contour geeft de recente overstromde gebieden (ROG) weer, waar geen specifieke overstromingskans gekend is.

3.1.2 KLIMAATTOETS

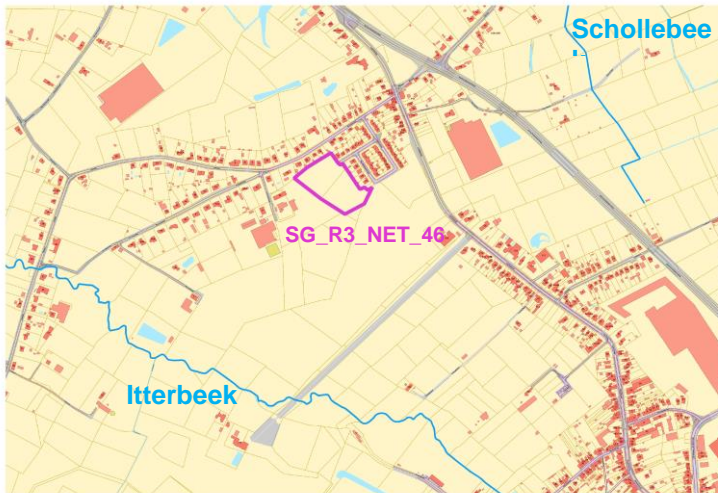
De Overstromingsrichtlijn vraagt om bij het voorkomen of beperken van mogelijk negatieve gevolgen van overstromingen rekening te houden met o.a. de invloed van klimaatverandering. Onderstaande kaarten met klimaatprojectie werden opgemaakt in kader van de orbp-studie van VMM-AOW^[3] en geven niet alleen de overstromingskans (bij gemiddelde klimaatprojectie) maar ook de overstromingsdiepte (bij hoge klimaatprojectie). Vanuit het no regret principe lijkt het aangewezen om adaptief bouwen of waterbestendig bouwen af te stemmen op toekomstige overstromingshoogtes met hoge klimaatprojectie.

Het signaalgebied maakt echter geen deel uit van de ORBP-studie. Bijgevolg is er geen klimaattoets beschikbaar.

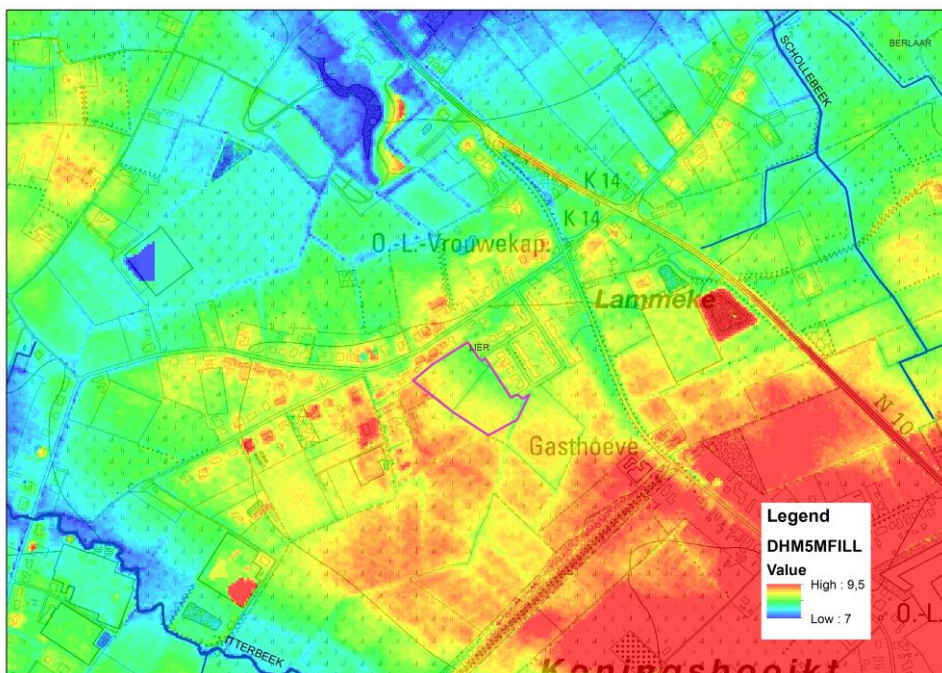
^[3] "Onderbouwing van het overstromingsrisicobeheerplan voor de onbevaarbare waterlopen, VMM, 2013"

3.2 Bespreking watersysteem

Het signaalgebied ligt niet langs een waterloop maar situeert zich in vogelvlucht op 800-tal meter van zowel de Itterbeek als de Schollebeek.

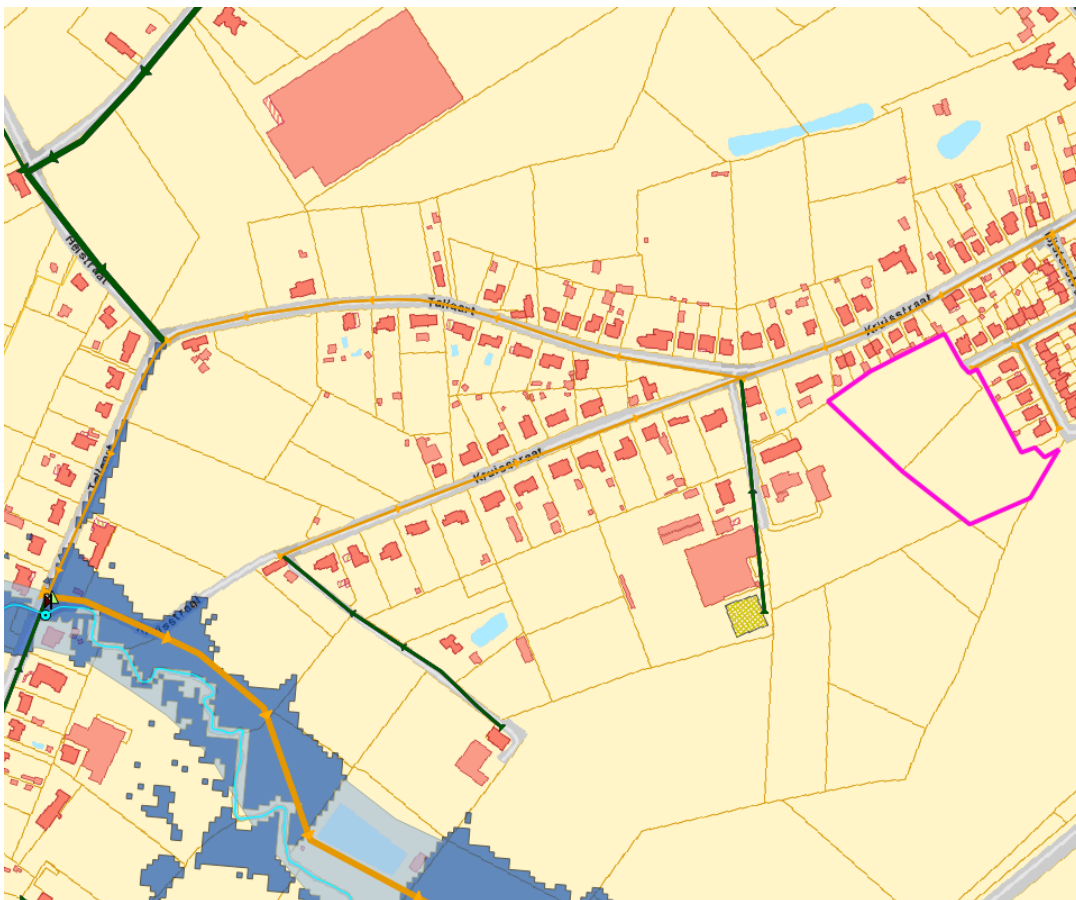
Het zuidwestelijk deel van het signaalgebied is hoger gelegen. Het noordoostelijk deel is lager gelegen. Het signaalgebied zelf en het gebied ten noordoosten ervan helt af richting Schollebeek. Oppervlakkige afwatering gebeurtrichting Schollebeek volgens de watertoetskaart 'afstroomgebieden'. Tegen de verwachting van de afhelling richting Schollebeek in, geeft het hoogtemodel aan dat de zone net buiten het signaalgebied, ten noordoosten, enkele hoger gelegen fragmenten kent. Dit wijst op ophogingen hoogstwaarschijnlijk omwille van de bebouwing. Het signaalgebied is geenszins van nature overstroombaar gebied maar de ophogingen hinderen mogelijks de natuurlijke afstroming van oppervlakkig (regen-) water richting Schollebeek en liggen waarschijnlijk mee aan de basis van de wateroverlastproblematiek ter plaatse.

Figuur: Digitaal Hoogtemodel (bron: mercator)

Het signaalgebied wordt volgens de bodemkaart gekenmerkt door twee verschillende bodems. Het noordoostelijk deel bestaat uit vochtig zand; het zuidwestelijk deel uit vochtig zandleem. De bodemassociatiekaart duidt het signaalgebied aan als natte zand- tot licht-zandleemgronden met kleur B horizont of met textuur B horizont. Infiltratie is mogelijk volgens de watertoetskaart.

De bestaande verkaveling dateert van de jaren '70. Initieel werden nooit wateroverlastproblemen gemeld. In september 1998 kwam dit gebied door de hevige regenval onder water te staan. Ook in november 2010 stonden verschillende delen van de Kruisstraat en Nachtegaalstraat blank (zie brandweerverslag), evenals in 2014. Het gebied was echter niet ingetekend op de ROG-kaart. In de omliggende straten (Nachtegalstraat, Lijsterstraat, Kruisstraat en Tallaert) is een gemengd rioleringsstelsel aanwezig dat afwatert naar de Itterbeek. Het afvalwater én regenwater sluiten dus aan op het pompstation thv het kruispunt Tallaert - Kruisstraat en de kruising met de Itterbeek, waar zich ook een overstort bevindt. Het is niet geweten hoe frequent de overstort werkt. Grachten zijn amper aanwezig en wateren niet af naar de Itterbeek hetzij de Schollebeek maar zijn aangesloten op de gemengde riolering.

Figuur: Rioleringssituatie t.h.v. het signaalgebied (dikke oranje lijn: collector; dunne oranje lijn: gemeentelijke riolering, groene lijn: geplande gemeentelijke riolering; bron: vmm d.d. 2015), watertoetskaarten: effectief overstromingsgevoelig (donkerblauw) en mogelijk overstromingsgevoelig (lichtblauw).

De mogelijke oorzaak van de wateroverlast is voorlopig niet eenduidig gekend maar omvat waarschijnlijk een combinatie van rioleringsknelpunt(en), intensere buien gelinkt aan klimaatsverandering, verminderde infiltratie, stagnatie doordat de natuurlijke afstroming gehinderd wordt door de ophogingen,

4 Gebiedsvisie

4.1 Visie Integraal Waterbeleid

Protectieve maatregelen zoals de strategie van 'vasthouden, bergen en afvoeren' blijft één van de pijlers voor het waterkwantiteitsbeheer van waterlopen. Specifiek voor het Netebekken is dat de ondergrond zich over het algemeen (behoudens laaggelegen gebieden, kleigronden en kwelgebieden) uitermate leent voor het infiltreren van hemelwater. Omwille van de zandige bodem is het hét voorbeeld bij uitstek om prioritair in te zetten op het vasthouden van water door infiltratie. Met zijn vochtig zand - vochtig zandleem leent ook het signaalgebied zich voor infiltratie (aangeduid als infiltratiegevoelig op de watertoetskaarten). Het behoud, herstel en de aanleg van grachten (bij wegenis- en/of rioleringswerken) is één van de voorbeelden om dit te realiseren, evenals het beperken van verhardingen.

Het behoud van ruimte voor water door bijvoorbeeld het vrijwaren van conserveringsgebieden, is een andere essentiële preventieve maatregel toepasbaar in dit signaalgebied. Indien de omliggende wijk reeds wateroverlast ondervindt, zal bijkomende verharding extra druk zetten op het watersysteem. Herbestemming naar een open ruimte-functie, compatibel met het watersysteem is aan te raden.

Samengevat dient, vanuit het standpunt waterbeleid, ingezet op:

- (1) de aanleg van gescheiden riolering waarbij het regenwater opgevangen wordt in open grachten (met gravitaire afwatering, hetzij naar de Itterbeek, hetzij naar de Schollebeek) waar mogelijk in de reeds bestaande woonwijk en eventueel toekomstige uitbreiding. Dit om de druk op het pompstation en de mogelijke overstortwerking aan de Kruisstraat te verminderen;
- (2) het, minstens gedeeltelijk, vrijwaren van het woongebied in functie van een buffering van regenwater bij hevige buien voor zowel de reeds ontwikkelde zone die reeds te kampen hebben met wateroverlast als voor mogelijke bijkomende bebouwing.

4.2 Ruimtelijke visie (structuurplannen ed.)

De stad Lier heeft dit signaalgebied zelf aangegeven voor opnamen in de prioritaire lijst signaalgebieden van reeks 3 en signaleerde de wateroverlast van de recente jaren voor opname in de ROG-kaart omdat best tijdig rekenschap wordt gegeven van de aanwezige waterproblematiek. Bedoeling van de stad Lier is om bij eventuele ontwikkeling van het gebied preventief watersysteem gerelateerde maatregelen in rekenschap te kunnen brengen.

4.3 Lopende initiatieven:

Het nog niet ontwikkelde woongebied is eigendom van het OCMW. De Lierse Maatschappij voor Huisvesting (LHM) wenst het aan te kopen indien de wateroverlastproblematiek uitgeklaard kan worden. In dit kader liet de stad Lier in 2015 een hydronautstudie opmaken voor de 'verkaveling het Lammeke'. Hieruit blijkt duidelijk dat - niettegenstaande er bij de opmaak van het model, reeds rekening werd gehouden met buffer- en lozingsvoorwaarden - er zowel bij een verkaveling met aansluiting van het regenwater op het bestaande rioleringsstelsel in de Nachtegaalstraat als op het bestaande grachtenstelsel in de Kruisstraat, wateroverlast vastgesteld wordt thv het pompstation aan Tallaart met overstorting naar de Itterbeek als gevolg. Het afvalwater wordt in de hydronautstudie telkens aangesloten op het gemengde stelsel in de Nachtegaalstraat.

Sowieso wenst het OCMW deze gronden te verkopen. De ontwikkelingsdruk is groot.

5 Historiek overleg lokale besturen

Bij de screening van de relevante signaalgebieden en de opmaak van de ontwerp-startbeslissingen werden naast de lokale besturen ook andere relevante instanties uitgenodigd.

In het kader van de selectie van de signaalgebieden werd een regionaal overleg georganiseerd op 11/09/2014 te Lier waar vertegenwoordiging van de stad was verzekerd door dhr. Gino Verbiest. Deze

selectie werd ambtelijk goedgekeurd op het thematisch overleg op 03/10/2014 en de Algemene Bekkenvergadering van 12/11/2014.

Voor de opmaak van de ontwerp-startbeslissing vond overleg plaats met de gemeente Lier op 22/05/2015. Volgende personen deel aan het overleg: Gino Verbiest (stad Lier), Bram Van Ballaer (Ruimte Vlaanderen), Ellen Van De Water (Ruimte Vlaanderen), Tine Loomans (Provincie Antwerpen, dienst Ruimtelijke Planning), Elsbeth De Wachter (Provincie Antwerpen, dienst Integraal Waterbeleid), Veronique Kussé (Provincie Antwerpen, dienst Integraal Waterbeleid), Inez Vandevyvere (bekkensecretariaat Netebekken).

Een tweede overleg ter bespreking van de ontwerp-startbeslissing vond plaats met de stad Lier op 01/10/2015. Aanwezigen: An Hellemans, Gino Verbiest, Nick Van Hemel, Veronique Kussé, Inez Vandevyvere.

Op 23/05/2016 heeft het college van burgemeester en schepenen zijn goedkeuring gehecht aan de ontwerp-startbeslissing.

6 Keuze ontwikkelingsperspectief, instrument en initiatiefnemer

C: nieuwe functionele invulling voor het gebied.

- n.v.t

B: maatregelen met behoud van bestemming

Een gedeeltelijke ontwikkeling van het signaalgebied kan enkel indien er een totaaloplossing voor het volledige gebied wordt gezocht zodat tegelijkertijd de huidige wateroverlastproblemen in de bestaande woonwijk opgelost kunnen worden én indien het rioleringsstelsel niet verder onder druk komt te staan. Dit om te voorkomen dat wateroverlastproblemen in de bestaande wijk verergeren of bijkomende wateroverlastproblemen worden gecreëerd. De Itterbeek mag ook niet bijkomend belast worden door een versnelde afvoer van regenwater.

Sowieso dient voor de bijkomende verharding bij een eventuele ontwikkeling voldoende buffering voorzien op het laagst gelegen deel van het signaalgebied en dit via een bovengronds buffersysteem (bv wadi, ...). Indien mogelijk wordt tevens bijkomende berging ter reductie van de omliggende wateroverlastproblematiek gerealiseerd. Ook opvang en hergebruik van regenwater dient maximaal gerealiseerd.

A: watertoets

- n.v.t

Instrument:

- n.v.t

Initiatiefnemer:

- n.v.t

7 Conclusie signaalgebied en beslissing Vlaamse Regering

Conclusie signaalgebied

Hoewel niet gesitueerd aan een waterloop, kent het signaalgebied en zijn omgeving regelmatig wateroverlast na hevige regenbuien. Aan de basis van het probleem ligt vermoedelijk de verharding die de natuurlijke infiltratie van regenwater hypothekeert, het ontbreken van een gescheiden rioleringsstelsel, het te beperkt grachtenstelsel dat bovendien aangesloten is op de riolering en de ophogingen in de omgeving.

Vooraleer het signaalgebied wordt aangesneden, dient een totaaloplossing voor de wateroverlastproblematiek onderzocht. Onderzoek moet uitwijzen welke technische maatregelen en aangepaste bebouwingsvoorschriften het meest geschikt zijn om ontwikkeling van het gebied mogelijk te maken. Adaptief bouwen en een afgestemde bebouwingsdichtheid zijn mogelijkheden om de impact op het watersysteem te beperken. Sowieso mag de Ifterbeek niet bijkomend belast worden door een versnelde afvoer van regenwater via het riolerings- en/of grachtenstelsel. Een inrichtingsplan voor het totale gebied dient opgemaakt waarin wordt aangetoond hoe met de waterhuishouding wordt omgegaan (bovengrondse buffersystemen, mogelijkheid van grachten, opvang en hergebruik van regenwater etc...).

Beslissing Vlaamse Regering d.d. 31/03/2017

De Vlaamse Regering hecht haar goedkeuring aan het bovenstaand ontwikkelingsperspectief en gelast de bevoegde instanties om het ontwikkelingsperspectief te respecteren en de voorwaarden uit de ontwerp-startbeslissing door te vertalen bij de toepassing van de watertoets.